

Evropa 21. století (Podvědomá obava z konfliktu)

Mnozí střízlivě uvažující lidé mají v podvědomí již dnes neurčité tušení budoucího vojenského ohrožení, kterému se nevyhneme. Stejně nejasný pocit měli někteří lidé počátkem třicátých let, kdy ještě hitlerovský fenomén byl v pozici nejasného ohrožení dnes zažívaného z islámského fundamentalismu (proti němuž je odpor i v řadách islámského duchovenstva a inteligence) a nejasných expanzivních tendencí probouzejících se mocností. Když jsem se zabýval pocity těchto lidí, shledal jsem v jejich nezřetelných obavách určité jednotící hledisko - jakýsi archetypální obraz ohrožení. Není těžké jej popsat.

Považují český prostor za nešťastné místo. Čechy - střed Evropy - je křižovatkou nejrůznějších vpádů a tlaků. Navzdory veškerým obětím a všemu hrdinství jsme dějinami odsouzeni k porážkám pro svou geografickou i faktickou malost. Vstup do NATO je proto pozitivním uklidňujícím prvkem. Ale zároveň lidé pociťují znatelný odchod evropských států (v rámci celého světa) do mocenského stínu a ekonomické průměrnosti.

Do popředí se dostává Asie a USA bojuje o udržení se na výsluní. S tím je spojen pocit oslabení Evropy a vnímání tohoto prostoru jako budoucí kořisti, která se musí ubránit. Předpokládají, že Evropa se ocitne v 21. století v globální politické krizi a armády budou po určitou dobu hrát stejně důležitou a osudovou roli jako v roce 1938 nebo 1945 ...

Osudový okamžik

Kdy může v 21. století dojít k zatažení Evropanů do rozsáhlejšího konfliktu? Z politicko - ekonomického hlediska lze o možném ohrožení mluvit až po roce 2010, resp. kolem roku 2015. K prvním problémům sice může dojít během následujících čtyř až pěti let, a to především v oblasti muslimských států (od Černého moře, přes Balkán do Středomoří), ale sporné je zda by byla k dispozici síla, která by mohla tak brzy dosavadní západoevropský poklid narušit (pokud si odmyslíme nepřijemnosti s terorismem).

Strašíme-li rokem 2015 jako s mezníkem geopolitické krize, skutečný čas krize může oscilovat kolem tohoto data s chybou několika let. Na scéně se objeví opět skutečné velmoci a bude otázkou, zda USA zůstanou jedinou supervelmocí. Časové období do propuknutí globální krize lze rozdělit na čtyři období:

- ① období konsolidace - končí rokem 2000,
- ② období integrace - s rokem 2005 budou již zřetelné obrysy dalšího vývoje jednotlivých států z hlediska politického i vojenského,
- ③ čas dlouhodobých programů - od roku 2005 plynule až k imaginárnímu období střetu v roce 2015,
- ④ příprava na krizi - současně s třetím obdobím se po roce 2010 začne definitivně mocensky formovat profil jednotlivých velmocí. Jejich politici a obyvatelstvo si budou uvědomovat svou vzrůstající sílu a vznášet (z jejich pohledu) oprávněné požadavky a připravovat se na převzetí dominantní role ve svém regionu.

Pokud období konsolidace skončí s rokem 2000, je to jen shodou čísel. K velkým proměnám na politické scéně došlo kolem roku 1989 - 1990 a rok 2000 završí deset let od okamžiku, kdy se učíme nové světové realitě. Deset let je nejmenší časovou periodou přivyknání novému, aby se stalo všední zkušeností.

S rokem 2000 vlastně teprve bude dotvářen politický a ekonomický základ dalšího rozvoje východoevropských zemí v novém podmínkách. Bude to také jen rok po našem přijetí do NATO (1999). **Přijetí do Aliance bude spíše aktem důvěry pro budoucnost, než důsledkem současné schopnosti být v Alianci rovnocennými partnery. Armády východní Evropy byly od roku 1990 do poloviny devadesátých let clevědomě svými vládami zanedbávány, protože neexistovalo reálné ohrožení a při redukci výzbroje a početního stavu armády vznikla i iluze možnosti podstatného snížení vojenských rozpočtů. Počítá se, že k nebezpečí většího konfliktu na hranicích Evropy nedojde před rokem 2005.**

Proto do konce století je akceschopnost východoevropských armád a civilní obrany (ochrany) omezená. Nejedná se ale jen o problém východoevropských států.

V březnu 1997 se německým parlamentem rozeslo, že armádě chybějí ve značném rozsahu náhradní díly a v některých jednotkách je proto více než polovina vozidel nepojízdných. Uvedla to pro list Bild Zeitung poslankyně za Křesťanskodemokratickou unii (CDU) Claire Marienfeldová s odvoláním na výroční zprávu branného výboru Spolkového sněmu. Vojáci podle branného výboru musejí někdy nahrazovat některé součástky náhradními díly z jiných vozidel, a tuto praktiku označila za kanibalismus. Odvedenci procházejí výcvikem na vozidlech pocházejících někdy až ze šedesátých let a místo chybějící cvičné munice se občas používají silvestrovské rakety. Jeden plukovník konstatoval, že jeho instruktážní tým má k dispozici jen jeden dalekohled.

Integrace

S rokem 2005 budou již zřetelné obrysy dalšího vývoje potenciálních mocností. A bude to také období posilování svazků Ruska s okolními státy v rámci SNS. Rusko, až postupně opět zesílí, bude nuceno udržet jistou východní dobu NATO, aby zvládlo proměnlivé poměry (a tím i nebezpečí) v blízkém sousedství, protože islámský fundamentalismus, ambice některých asijských států a narůstající vliv Číny, to vše bude bez východní aliance, kterou by se měl stát Svaz nezávislých států (SNS), obtížně zvládnutelné.

Vyspělé státy dokončí pokročilé projekty a zahájí sériovou výrobu nových typů zbraní určených pro 21. století. Např. v roce 2004 se očekává v USA vzlet nového víceúčelového bojového letounu JSF, který má nahradit dosavadní F-16, A/F-18 a kolmo startující AV-8 (americká verze britských harrierů) a v Británii kromě harrierů by měly nahradit i stárnoucí stíhací bombardéry zn. Tornado. První sériový stroj má vzlétnout v roce 2007 a od té chvíle se rozběhne výroba pro americké a britské síly a možná i pro Norsko, které také zvažuje nákup těchto letounů.

Do roku 2004 by měla mít ČR 72 podzvukových, ale výkonných bojových letounů L-159 a bude rozhodnuto o novém nadzvukovém stíhacím bombardéru pro naše letectvo. V Polsku se plánuje posílení armády podle obdobného schématu. K roku 2003 by měly být uváděny do výzbroje také nejmodernější čínské stíhací bombardéry F-10 - a tak lze pokračovat do nekonečna ... Všechny vyspělejší a mocensky orientované státy se připravují na možnost střetů v 21. století.

Období přípravy na krizi

Zhruba od roku 2010 budeme moci sledovat postupné zvyšování tlaků regionálních mocností na okolí a znovu se nastolí otázka definic zájmových sfér. Příchod této krize nebude zpočátku zřetelný, nevybočí z obecného rámce nervozity, obdobné dnešní: např. indicko-pákistánské přestřelky na hranicích, palestinsko-izraelská krize, řecko-turecké napětí kolem sporného ostrova a rozdělení Kypru, odmítání zásahů do vnitřních záležitostí Číny jinými státy, iránská nevráživost a vyhrožování fundamentalistických sil vůči západním státům atp. Některé z obdobných situací se mohou stát rozbuškami krizí.

Lidé si budou zvykat na „určitou nervozitu“ a zvýší se postupně zbrojní výroba. Již dnes hledají západní státy prostředky na zvýšení svého vojenského potenciálu bez nutnosti zvýšit vojenský rozpočet, což je (pro rok 2015) naléhavý signál z daleké minulosti (roku 1997).

Ne náhodou Pentagon také přehodnocuje obrannou strategii Spojených států. Sníží stav svých jednotek o 110 000 mužů a počet válečných lodí o 35. Snížen bude také počet letadel. Cílem opatření je ušetřit ročně 15 miliard dolarů, které se použijí na modernizaci armády. Americká vláda počítá na rok 1998 s rozpočtem 250 miliard dolarů, který by měl zůstat stejný do začátku příštího století. Americká armáda má přes 1,6 milionu aktivních vojáků. V dobách studené války v roce 1984 to bylo 2,2 milionu vojáků. USA počítají s větší operativností svých jednotek a schopností vést úspěšně dva vojenské konflikty v různých částech světa současně. To ale vyžaduje investice do nejmodernějších komunikačních a zbraňových systémů.

Konflikty dosud vždy vznikaly příliš lehce. Vlastně nikdy nezačaly, protože jak uvedl německý vojenský klasik Carl von Clausewitz, jsou jen pokračováním politiky jinými prostředky. Napětí a politicky složité vztahy přecházely do válečných aktů nenápadně, plynule. Lidé si na zvyšující se napětí zvykli jako na součást doby.

Mocnosti zítřka

Po roku 2010 si podrží USA status supervelmoci, Rusko zesílí ve vojenské oblasti, vzpamatuje se i ekonomicky a bude schopno si své hranice ubránit. Japonsko udrží intenzitu svého zbrojení na druhé až třetí příčce ve světě, takže jeho obranyschopnost bez závislosti na USA se zvýší, byť se nestane definitivní. Korea, která se vzpamatuje z prokletí, kterým pro ni bylo sjednocení s vychrtlou Severní Koreou, se stane nejagresivnějším ekonomickým tygrem, který si bude tvrdě vynucovat svou ekonomickou s poluúčast na výrobě a prodeji výrobků po celém světě. Vojensky bude Korea jen regionální mocností.

Indie kvůli vnitřním rozporům pravděpodobně nezesílí ve vojenské oblasti natolik, aby byla schopna tvrdé nezávislé zahraniční politiky. Bude přetrvávat mlčenlivé technologické spiklencevství s Ruskem založené na zachování akceschopnosti proti islámské hrozbě, ale zároveň i vůči Číně. Po ekonomicko-politické stránce však nebude Indie plnohodnotnou mocností.

Složité vnitřní vztahy a patový vztah s Čínou zbrzdí indické ambice. Islámské země budou rozděleny nejméně do dvou zájmových uskupení, z toho ty agresivnější budou země fundamentalisticky zaměřené. Tyto tábory spolu budou více méně spolupracovat, pokud to bude oboustranně výhodné.

Evropa bude kolektivní mocností v rámci EU, resp. NATO. Jednotlivé státy nebudou mít mocensky váhu. Společně se supervelmocí USA bude Evropa schopna zajistit křesťansko-liberální prostor proti vnějšímu útočníkovi.

Dvě aliance

Z hlediska budoucího konfliktu jsem optimista, pokud se týká hypotéz tzv. východního ohrožení, charakterizovaného především ruským fenoménem. V roce 1997 Boris Jelcin dokázal prosadit ukončení patové války v Čečensku a respektovat rozšíření NATO. Byl podepsán ustavující akt o vztazích mezi NATO a Ruskem. V rámci toho se NATO zavázalo, že nebude ve východoevropských zemích skladovat a rozmísťovat jaderné zbraně. To ani nemusí, protože v případě válečné krize není problém letecky dopravit jaderné nálože kamkoli během několika desítek minut až hodin.

Důležité na dokumentu je, že se Rusové snaží zvýšit prestiž Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) jako skryté politické protiváhy vůči NATO, protože v rámci OBSE působí i státy, které nejsou členy NATO. V dokumentu bylo uvedeno, že NATO a Rusko napomohou posílení OBSE, včetně dalšího rozvoje její role jako hlavního nástroje preventivní diplomacie, zabraňování konfliktům, řešení krizí, obnově po ukončení konfliktů a regionální bezpečnostní spolupráce, a napomohou také zvýšení její akceschopnosti při provádění těchto úkolů.

OBSE je přesto relativně bezvýznamná, protože nemá vojenskou moc. Důležitější však je, že byla dohodnuta *stálá společná rada NATO a Ruska*. Při narůstání krizových situací může být významným faktorem spolupráce.

Pokud tato rada bude skutečně fungovat, může se po roce 2000 stát orgánem, který bude udržovat východní a západní alianční politiku (SNS a NATO) v harmonii, nutnou jako protiváha islámských společenství. Rusko si bude v takové situaci stále více uvědomovat, že patří spíše do Evropy, než do aliance s Čínou nebo Íránem.

Rusko se může dostat do obdobné pasti jako Evropa. Jeho existence může být (v rámci přerozdělování zájmových sfér) zaměřena na udržování dosavadních hranic a vnitřní kontinuity proti asijským (a specificky islámským) tlakům. NATO se může za této situace stát partnerem v obraně dosavadního statu quo. Obdobně na tom bude i západní aliance.

Opatrní politikové nebyli příliš nadšení z rozšiřování NATO právě kvůli imperiální nervozitě v Rusku a nebezpečí, že by toho mohli využít ruští ultranacionalisté. Ale smlouva s Ruskem může vést při přerozdělování sfér vlivu k opaku - bude zde stálý orgán, ve kterém se v případě krizí mohou stanoviska Ruska a NATO sbližovat bez náhlých, příliš ukvapených konzultací. Činnost stálé společné rady Ruska a Aliance se může stát nakonec i něčím co dnes nelze vůbec docenit - společným plánovacím orgánem pro případ blížící se krize, pokud by hrozilo nebezpečí ohrožení východního i západního prostoru Evropy. Předpokládám, že Rusko svou sílu bude potřebovat po roce 2000 k uhájení starých carských územních zisků, ne k výhrůžnému postoji vůči Západu.

Proti čemu se bránit?

Pokud skutečně dojde kolem roku 2015 ke globální krizi při přerozdělování sfér vlivu, Česká republika by byla zasažena tímto konfliktem jen okrajově. Hrozbou mohou být jen balistické rakety a střely s plochou dráhou letu, v ojedinělých případech snad i průniky letounů protivníka. K vlastním bojovým akcím dojde pravděpodobně mimo teritorium

střední a západní Evropy. Potenciálními oblastmi konfliktů je Asie na ruských a všech čínských hranicích, Pacifik, Střední východ, oblast Středomoří, do jisté míry i Balkán.

Pro ČR to znamená zdůraznit v obranné doktríně především střežení vzdušného prostoru, schopnost obrany proti úderům ze vzduchu a schopnost vypořádat se s teroristickými komandami, případně s polovojenskými skupinami, které by mohly být součástí divokých migračních vln.

V záměrech koncepce výstavby Armády ČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005 mezi druhy ohrožení vůči kterým by musela Armáda ČR zasáhnout je uveden jako jeden z faktorů: „Rozsáhlé migrační vlny prostoupené ozbrojenými polovojenskými skupinami a neorganizovanými plenícími tlupami, které není možno kontrolovat a jejichž pronikání na území ČR není Policie ČR schopna zamezit.“ V těchto situacích se předpokládá i využití letectva při různých krizových situacích, včetně využití dopravního či bitevního letectva při zvládání velkých vln uprchlíků.

Děti, které letos nastoupí do základních škol budou kolem roku 2015, obdobně jako generace mladých mužů v roce 1938 a 1939, vystaveny faktu, že se s nimi počítá v nejnejpříjemnější lidské práci: v ozbrojeném konfliktu. Není důvod se domnívat, že lidé po desítkách tisíc let opustí hazardní hru s agresivitou jako šanci kolektivního zisku. Z psychologického hlediska se s budoucími konflikty lidé smířují již dnes.

Zatímco ve východních zemích v letech 1990-92 byla armáda hluboce podceňována jako zbytečný žrout peněz, v roce 1997 zmizely všechny iluze ohledně budoucí bezpečnosti. Vliv na změnu postojů má kriminalita uvnitř státu upozorňující na všudypřítomný prvek agresivity. Dále patová situace v izraelsko-palestinských vztazích a informace z dalších konfliktních oblastí naznačují, že se může stát cokoli.

Omezený konflikt se může rozrůst do nadregionálního až globálního střetu spuštěného na **principu domina**. Podobně jako zdánlivě omezená akce Rakousko-Uherska vůči Srbsku v roce 1914 byla startérem výbuchu existujícího globálního napětí.

Zisk z agrese je dnes již více než pochybný. Nelze však mohutný agresivní útok některé nové mocnosti, na jehož konci má být zisk, úplně vyloučit. Iracionální duševní pochody jsou velmi silnou hybnou pákou nejen v umění, ale i v politice a v jejím nejhorším důsledku - v ozbrojeném útoku. Nesmíme zapomenout, že v roce 1939 zahajoval Hitler válku s armádou, která nebyla schopna bojovat na západní i na polské frontě současně. Japonsko rozpoutalo válku proti spojencům zoufalým útokem na Pearl Harbor, aby na čas ochromilo americkou tichomořskou flotilu. Tvůrce tohoto odvážného plánu, vrchní velitel japonského námořnictva admirál Jamamoto, přitom oficiálně upozornil, že Japonsko válku prohraje se všemi důsledky.

Z tohoto pohledu, s nástupem dalších mocností na scénu světa, je rozsáhlý konflikt kolem roku 2015, pravděpodobný. Lidé hrozbu podvědomě cítí již dnes. Na přezbrojení naší armády pro úkoly 21. století nám zbývá zhruba dvanáct let ...